

Asia Yhteenliitetyt valokuvat

Hakija A

Annettu 13.10.2009

Tiivistelmä *Kysymys yhteenliittämällä tehtyjen kuvien tekijänoikeussuojasta. Valokuvien yhteenliittäjälle tai muokkaajalle ei syntynyt uutta tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista valokuvaajan oikeutta. Yhteenliittämällä tehtyihin kuviin kohdistui kuitenkin alkuperäisten valokuvien ottajien valokuvaajan oikeuksia. Kysymys myös klassikkosuojasta.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa valokuvista yhdistelemällä tehtyjen kuvien tekijänoikeuksista.

Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä kolme yhdistelemällä tehtyä kuvaa:

- "Meermaid", jolla hakijan mukaan ei ole esikuvaa,
- "Aino", joka on tehty Akseli Gallen-Kallelan Aino-taru -triptyykin innoittamana, sekä
- "Suvannon Kullervon uusi kirous", joka on Akseli Gallen-Kallelan Kullervon kirous -maalauksen mukaelma.

Kaikki kuvat on tehty yhdistelemällä kahdesta tai useammasta valokuvasta.

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, ovatko lausuntopyynnössä tarkoitetut kolme kuvaa valokuvia, valokuvateoksia, teoksia tai jotain muuta. Hakija on myös kysynyt, voidaanko valokuvista yhdistelemällä tai muuten manipuloimalla tehtyä tuotosta pitää valokuvana tai jonain muuna.

Hakija on lisäksi pyytänyt lausuntoa niin sanotusta klassikkosuojasta. Hakija on kysynyt, onko Kullervon kirous -maalauksen mukaelmassa jotain sellaista, jonka johdosta tekijän voidaan katsoa menetelleen julkisesti sivistryksellisiä etuja loukkaavalla tavalla, ja jos näin on, millaisiin toimenpiteisiin tekijän olisi ryhdyttävä korjataksaan erehdyksensä. Jos teoksen materiaalina halutaan käyttää jotain klassista

teosta, jonka suoja-aika on lakannut, onko tekijän otettava yhteyttä joihinkin tahoihin klassikkosuojan vuoksi.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Teostasoa arvioitaessa on tarkasteltava valokuvan ilmenemismuotoa kokonaisuudessaan. Omaperäisyyttä voivat ilmentää esimerkiksi kuvakulma, valo-varjo vaikutelma, kuvattavan kohteen valinta sekä kuvan rajaus.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Vakiintuneen näkemyksen mukaan ideat, aiheet, periaatteet yms. jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Tekijänoikeus ei estä esimerkiksi kahta henkilöä maalaamasta taulua samasta aiheesta. Suojan kohteena on se teoksen ilmenemismuoto, johon tekijä on omaperäisellä tavalla ajatuksensa saattanut.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muuttettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai

pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla älköönkää sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuvin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

TekijäL 4 § sisältää teoksen muuntelua ja vapaata muuttamista koskevan säännöksen. TekijäL 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tahi saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen. Säännöksen 2 momentin mukaan jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

TekijäL 5 §:n mukaan sillä, joka yhdistelemällä teoksia tai teosten osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

TekijäL 2 luku sisältää säännökset tekijänoikeuden rajoituksista. TekijäL 22 §:n sitaattisäännöstä sovelletaan sekä valokuvateokseen että TekijäL 49 a §:n mukaisella valokuvaajan oikeudella suojattuun valokuvaan. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvan siteeraamista muun muassa lausunnoissaan TN 2002:7, TN 2002:16, TN 2008:1 ja TN 2008:5.

Muut valokuvat kuin valokuvateokset

Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat TekijäL 49 a §:n mukaista suojaa. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Valokuvaajalle TekijäL 49 a §:ssä säädetyt oikeudet ovat pitkälti samanlaiset valokuvateoksen tekijän oikeuksien kanssa. TekijäL 49 a §:n 3 momentin viittaussäännöksen mukaan valokuvaan sovelletaan muun muassa edellä mainittuja TekijäL 2 §:n 2-4 momenttia sekä 3 §:n 1-2

momenttia. TekijäL 49 a §:n 3 momentissa ei viitata TekijäL 4 ja 5 §:iin, joten kyseiset säännökset eivät sovellu TekijäL 49 a §:n mukaiseen valokuvaajan oikeuteen. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan tekijänoikeuteen vedota.

Valokuvateosten ja muiden valokuvien suoja käsittää valokuvaajan oikeuden määrätä valokuvasta sekä muuttamattomana että muutettuna. Lain esitöissä muuttamisen kuvataan olevan kaikenlaisten muutosten tekemistä valokuvaan, kuten kuvan osien poistamista rajaamalla kuvaa, erilaisten elementtien lisäämistä kuvaan, värikuvan muuttamista mustavalkoiseksi ja päinvastoin sekä erilaisten valotuksen avulla tapahtuvien muutosten tekemistä. Merkitystä ei ole sillä, ovatko muutokset luonteeltaan taiteellisia vai teknisiä eikä sillä, missä kuvankäsittelyn vaiheessa ne tehdään. (HE 161/1990 vp. s. 56).

Lausuntopyyntöön sisältyvät kuvat

Kuvassa "Meermaid" rannalla makaavaa bikinipukuista naista esittävää valokuvaa on muokattu siten, että kuvan naisesta on tehty merenneito lisäämällä naiselle kalan pyrstö toisesta valokuvasta.

Kuvan "Aino" asetelma on Akseli Gallen-Kallelan Aino-taru -triptyykin keskimmäisen kuvan tapainen. Kuvassa ei ole käytetty triptyykin maalauستا vaan itsenäiseen maisemavalokuvaan on yhdistelty alaston nainen, mies ja vene muista valokuvista. Asetelmaa lukuun ottamatta kuvassa ei ole havaittavissa muuta samankaltaisuutta Aino-taru -triptyykin kanssa.

Kuvassa "Suvannon Kullervon uusi kirous" on Akseli Gallen-Kallelan Kullervon kirous -maalauksesta otettua valokuvaa muokattu muun muassa siten, että alkuperäisen teoksen poika on korvattu uudella samassa asennossa seisovalla pojalla, jolla on farkut jalassa, sekä lisätty teokseen pizzaa syövä koira. Kullervon kirous -maalauksesta otettua valokuvaa on käytetty kuvan pohjana.

Akseli Gallen-Kallelan teosten tekijänoikeuden voimassaoloaika on lakannut. Lausuntopyynnössä ei ole kysymys tekijänoikeuden loukkauksesta.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Kuvien tekijänoikeudesta

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen tekijänoikeudella suojattuja lausuntopyynnössä tarkoitettujen kuvien on ylitettävä teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Kuvien on oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäisiä ja omaperäisiä tuloksia. Teoskynnyksen katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvaa "Suvannon Kullervon uusi kirous" on pidettävä TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuna itsenäisenä ja omaperäisenä kuvataiteen teoksena. Kuva on alkuperäisen Akseli Gallen-Kallelan teoksen muunnelma.

Sitä vastoin kuvat "Meermaid" ja "Aino" eivät tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan ole TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia. Kuvat eivät ilmennä sellaista tekijänsä persoonallista luomistyötä, ettei joku toinen henkilö vastaavaan työhön ryhtyessään olisi voinut päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto ei ole arvioinut lausuntopyynnössä tarkoitetuissa kuvissa käytettyjen alkuperäisten valokuvien mahdollista tekijänoikeussuojaa.

TekijäL 49 a §:n mukainen suoja

Tekijänoikeusneuvostoa on pyydetty arvioimaan kuvia myös TekijäL 49 a §:n mukaisen suojan kannalta.

TekijäL 49 a §:n mukainen valokuvaajan oikeus ei edellytä teostasoa valokuvulta. Valokuvat ovat suojattuja niiden itsenäisyydestä ja omaperäisyydestä riippumatta. TekijäL 49 a §:n mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Kuvat "Meermaid", "Aino" ja "Suvannon Kullervon uusi kirous" on tehty kahdesta tai useammasta valokuvasta kuvia muokkaamalla ja kuvien osia yhdistelemällä.

TekijäL 49 a §:ssä ei ole viittaussäännöstä teoksen muuntelua koskevaan TekijäL 4 §:ään eikä TekijäL 5 §:ään, joka koskee teosten tai niiden osien yhdistelemistä kokoomateoksiksi. Näin ollen TekijäL 4 §:ä ja TekijäL 5 §:ä ei sovelleta TekijäL 49 a §:ssä tarkoitettuihin tavallisiin valokuviin.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei valokuvien yhteenliittäjälle ja muokkaajalle synny valokuvien yhteenliittämisellä tai muokkaamisella uutta TekijäL 49 a §:n mukaista valokuvaajan oikeutta.

Alkuperäiset valokuvat ovat kuitenkin suojattuja TekijäL 49 a §:n mukaisella valokuvaajan oikeudella. Alkuperäisten valokuvien kappaleiden valmistamiseen muuttamattomana tai muutettuna tarvitaan valokuvien ottajien suostumukset.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuviin "Meermaid", "Aino" ja "Suvannon Kullervon uusi kirous" kohdistuu alkuperäisten valokuvien ottajien valokuvaajan oikeuksia. Valokuvien yhteenliittäminen ei poista valokuvien ottajien määräysvaltaa valokuviinsa. Lausuntopyynnössä tarkoitettujen kuvien käyttöön tarvitaan alkuperäisten valokuvien ottajien suostumuksia.

Jos TekijäL 49 a §:ssä tarkoitettu valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Klassikkosuoja

Lausunnonpyytäjä on pyytänyt tekijänoikeusneuvostoa arvioimaan myös sitä, loukkaako "Suvannon Kullervon uusi Kirous" -kuva niin sanottua klassikkosuojaa.

TekijäL 53 §:ssä säädetään niin sanotusta klassikkosuojasta. Säännöksen mukaan jos kirjallisen tai taiteellisen teoksen suhteen tekijän kuoltua menetellään julkisesti sivistyksellisiä etuja loukkaavalla tavalla, on asetuksella määrättävällä viranomaisella valta, vaikka tekijänoikeus on lakannut tai sitä ei ole ollut, kieltää sellainen menettely. Jos se, jota kiello koskee, on siihen tyytymätön, hän voi saattaa asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tekijänoikeusasetuksen (574/1995) 13 §:n mukaan tekijänoikeuslain 53 §:ssä tarkoitettua kiellon antaa opetusministeriö.

Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan "Suvannon Kullervon uusi kirous" -kuvassa ei ole käsitelty Akseli Gallen-Kallelan Kullervon kirous -maalausta tavalla, jotta sen yleisön saattaviin saattaminen merkitsisi sivistyksellisten etujen loukkaamista tavalla, jota TekijäL 53 §:ssä tarkoitetaan. Säännöksen soveltamisalaa voidaan pitää hyvin kapeana.

Yhteen veto kuvien suojasta

Tekijänoikeusneuvoston tarkasteltavaksi toimitettua kuvaa "Suvannon Kullervon uusi kirous" on pidettävä TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuna kuvataiteen teoksena. Koska kuvaan on yhteenliitetty TekijäL 49 a §:ssä tarkoitettuja valokuvia, kuvan käyttöön tarvitaan myös alkuperäisten valokuvien ottajien suostumuksia. TekijäL 53 §:ää ei sovelleta "Suvannon Kullervon uusi kirous" -teokseen.

Kuvat "Meermaid" ja "Aino" eivät ole tekijänoikeudella suojattuja. Koska kuviin on kuitenkin yhteenliitetty TekijäL 49 a §:ssä tarkoitettuja valokuvia, kuvien käyttöön tarvitaan alkuperäisten valokuvien ottajien suostumuksia.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Ritva Hanski-Pitkälampi, Ismo Huhtanen, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Marianne Leskinen, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Pulkkinen, Risto Rytty, Pekka Sipilä, Katariina Sorvari, Markku Uotila ja Martti Virtanen.